

Bijzondere zeilprestaties zijn niet alleen voorbehouden aan mensen uit de categorie Bekende Nederlanders en Vlamingen. Zeilen belicht een aantal van die vergeten zeilers onder de noemer 'Onbekende beroemdheden'.

Fons Oerlemans

GEBOREN AVONTURIER

Zeilen op een vlot, in een omgebouwde stoomketel en in een fles: avonturen die klinken als een jongensboek. Fons Oerlemans leefde zijn jongensboek, in vreemde vaartuigen. Niet op een achterafplasje, maar over de Atlantische Oceaan.

Tekst MICHEL VAN STRATEN Foto's FONSOERLEMANS

Niemand koopt een reddingsvlot om er vrijwillig een voet in te zetten. Afgezien van schrijvende zeilers die eens een nachtje willen ervaren hoe dat dobbert, voor *Zeilen* (zie *Zeilen* 11/2021), geldt dit uitgangspunt evenmin voor Fons Oerlemans.

Deze Vlaming, stevige kerel, wilde bos haar en dito baard, is naar eigen zeggen geboren voor het avontuur. Die lotsbestemming zette hem ertoe aan zich in 1973 in een reddingsvlot vanaf de Canarische Eilanden af te laten zetten in de Atlantische Oceaan om die, al drijvend op de stroming, over te steken.

Dat lukte niet. Niet door problemen van maritieme of meteorologische aard, maar omdat zijn metgezel het al na één dag voor gezien wilde houden. Voor de dan 34-jarige Oerlemans is deze tegenvaller slechts de opmaat voor maritieme avonturen van nog veel extremere aard.

Geboren voor het avontuur

Oerlemans groeit op nabij Antwerpen. In tegenstelling tot de meeste mensen die hun volwassen leven wijden aan zeilen, heeft Oerlemans geen water in de buurt, zelfs geen familieleden die iets met varen hebben. Boeken over historische tochten heeft hij dan nog niet binnen handbereik. Het enige wat hem drijft is zijn aangeboren drang naar avontuur, vooral van maritieme aard. Als hij 14 jaar is, weet hij: ik wil met een vlot de oceaan oversteken. Ja, ja, denkt en zegt zijn omgeving, dat zal wel. Inderdaad, denkt Oerlemans, ik zal wél.

Varende constructies

Op een grijze, winderige winterdag spreek ik Fons Oerlemans telefonisch over zijn momenteel 83-jarige leven. Zijn stem en vooral zijn verhalen en de opgewektheid die daaruit spreken, maken de dag direct vrolijker, laten zelfs een zacht zonnetje doorbreken. Waarom, wil ik van hem weten, wilde hij heel vroeg al zijn leven wijden aan het bedenken van originele reizen, het bouwen van unieke vaartuigen en het maandenlang ondergaan van ontberingen, onzekerheden en zelfs gevaar? "Tja," is het antwoord dat Oerlemans me geeft. "Waarom willen bergbeklimmers de Himalaya op? Omdat-ie er is. Je wordt geboren als avonturier, je kunt het eigenlijk niet worden – het moet in je zitten, van jongs af aan. Dan ben je bereid om al die ontberingen te ondergaan." Ontberingen waren er zeker, zo wordt duidelijk uit de levensloop van deze Vlaming, die zich voor een belangrijk deel op de Atlantische Oceaan heeft afgespeeld in primitieve vaartuigen die hij, als creatieveling met een technische opleiding, geheel zelf bedacht en bouwde. "Het waren geen boten, maar varende constructies."

Op een buizenvlot de oceaan over

De eerste zeilende constructie waarmee Oerlemans de Grote Plas wil oversteken is – o jongensdroom – een vlot. Oerlemans: "Mijn dorpsgenoten waren er zeker van dat ze me nooit meer terug zouden zien, haha." Hun ongelooft in een goede afloop brengt Oerlemans geen twijfel, maar juist nog

meer vastberadenheid en motivatie. Wekenlang slijpt en last hij aan zeven stalen baggerbuizen die uiteindelijk een vlot vormen van 8 meter lang en 5 meter breed. Erop staan een kleine behuizing om in te slapen en een mast om een vierkant getuigd zeil te dragen dat het gevaarte en zijn bemanning van Marokko naar Trinidad moet brengen.

De Laatste Generatie noemt hij het vlot. Vanwaar die naam? Oerlemans: "Ik was heel milieubewust, toen al. Ik dacht: het is een troep aan het worden, hier. Als dit zo doorgaat zijn wij de laatste generatie." Zo extreem heeft de milieuproblematiek zich gelukkig (nog) niet ontwikkeld, maar een vroege visie kan Oerlemans niet ontzegd worden. "We voeren onder vlag van de VN. Daarvoor moesten we een rapport maken over wat we onderweg zagen." De omvang van dit avontuur in 1974 hebben twee van de drie opvarenden goed begrepen. Hassan, het derde bemanningslid, vraagt echter op de tweede (!) dag na de afvaart al of ze er bijna zijn.

Als ik later tijdens ons gesprek aan Oerlemans vraag wat de meest memorabele reis is die hij heeft gemaakt, noemt hij deze vlotreis. "Het was eigenlijk mijn eerste maritieme kennismaking met een extreem vaartuig. Daar heb ik straffe herinneringen aan." Hij denkt hierbij vooral terug aan de psychologische problemen die ze ervaren hebben. "We hadden twee culturen aan boord. In die extreme omstandigheden – weinig voeding, slecht drinkwater, taalbarrière – is dat psychologisch heel

zwaar." Oerlemans doelt op de aanwezigheid van Hassan. "Die had vooraf gezegd: ik ben zeeman. Dus ik dacht: mooi, die kunnen we gebruiken." Maar toen Hassan na anderhalve dag klaagde dat hij het zo lang vond duren, kwam de ware achtergrond van deze zeeman naar boven. "Hij was wel zeeman, maar een sardinevisser, voor de kust van Marokko. 's Morgens voeren die weg en 's middags kwamen ze terug met een paar pond sardientjes. Hij was nooit echt ver op zee geweest. Maar wij hadden nog drie tot vier maanden voor de boeg." Deze misvatting stuwt de spanning aan boord tot grote hoogtes. Hassan moet gepaaid worden met extra rantsoen en scherpe keukenmessen worden op zeker moment uit zijn buurt gehouden. "Hij was gelukkig wel heel goed in schiemanswerk."

Gevaren

Het vlot heeft nog andere risicofactoren. Het heeft geen zeereling, en kan niet keren. Valt er iemand overboord, dan is het snel met hem gedaan. Oerlemans: "Ik ben een keer 's nachts van boord gevallen. Ik kan eigenlijk niet zwemmen, dus dat werd een probleem." Gelukkig had hij vooraf een witte lijn van 30 meter lang achter het vlot gehangen. Die lijn blijkt een lifeline: Oerlemans weet zich vast te grijpen en het lukt hem weer aan boord te komen. "Daardoor praat ik nu met u." De schrik komt na afloop pas. "Ik viel ook nog tussen de witpunthaaien. Maar die schrokken nog meer dan ik, denk ik. Ze lieten me in elk geval met rust." Ook het zeil is moeilijk handelbaar. In het boordjournaal van 7 december 1974 staat:

ZES POGINGEN, VIJF OVERSTEKEN

Oerlemans stak vijf keer de Atlantische Oceaan over in een ongebruikelijk vaartuig, die hij op het rubbervlot na allemaal zelf bouwde. Hij begon in 1973 in het rubbervlot, *Atlantis* genoemd. Die poging strandde door een onwillig bemanningslid. Met het buizenvlot *De Laatste Generatie* lukte het in 1974 wel. In 1979 herhaalde hij dit kunststukje met de vrouw die later zijn echtgenote zou worden. Het jaar daarop zeilde hij met de omgebouwde stoomketel *Seaview* van Antwerpen naar de Cariben. In 1983 stapte hij in de cabine van een vrachtwagen, *Vlottende Truck* genaamd, om daarmee naar New York te rijden, pardon: varen. En, waarom ook niet, in 2005 voer hij in een fles, *Message in a Bottle* genaamd, van Dakar naar Barbados.

Het zeil sloeg met een donderende slag toe en rukte een van de schoten van het zeil. Rond de middag brak de helmstok af. We waren nu stuurloos en het vlot begon te draaien. Het zeil moest onmiddellijk gestreken worden. Boven had ik de ra met een touw tegen de mast gesjord. Als de bliksem klom ik in de mast om het met een mes door te snijden. Te laat. Het zeil begon woest te slaan en de ra beukte en zwierde tegen mijn lichaam.

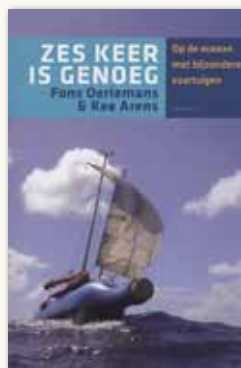
Het grote, vierkante zeil hangt nu verkeerd en de wind doet het vlot sterk overhellen. "Met mijn volle gewicht probeerde ik de grote lap te bedwingen, maar het hielp niet," vertelt Oerlemans. "Met een krakend geluid scheurde het zeil van onderen gedeeltelijk door." Ondanks dergelijke tegenslagen komt het vlot na 83 dagen varen aan in Trinidad. Enkele jaren later onderneemt Oerlemans op hetzelfde vlot dezelfde reis, maar dan met alleen de Amsterdamse Kee aan boord. "De avontuurlijkste vrouwen van Nederland hokken in Amsterdam," zegt Oerlemans lachend. Psychologische spanningen zijn er niet. Ruim 40 jaar later zijn Oerlemans en Kee nog steeds bij elkaar, ze zijn onafscheidelijk.

In een oude stoomketel naar Barbados

Een ander avontuur beleeft Oerlemans met een bijzondere constructie die hij bouwt van een oude stoomketel die hij op de kop heeft getikt. Hij last een kiel met behuizing eronder en monteert ramen onder water. Lampen uit het landingsgestel van een vliegtuig moeten de onderwereld verlichten: "Het was een prachtig vaartuig." Lachend: "Het was ook het langzaamste schip dat ooit gebouwd is, denk ik," doelend op de topsnelheid van 3 knopen. "Dat maakte allemaal niet uit. We hebben ontzettend veel tijd doorgebracht in het onderwatergedeelte, waar we de Atlantische flora en fauna prachtig in de gaten konden houden." Zo mooi als *Seaview* haar onderwaterwereld toont, zo slecht zeilt ze. Kee vertelt in hun boek, *Zes keer is genoeg*:

Het vlot *De Laatste Generatie*.

WIN EEN BOEK

Oerlemans schreef samen met zijn vrouw Kee het boek *Zes keer is genoeg*, waarin ze vertellen over de zes tochten die Oerlemans (soms met Kee) over de oceaan maakte in zijn bijzondere vaartuigen.

Wie na dit artikel de smaak te pakken heeft gekregen van Oerlemans' avonturen, kan kans maken op een door hem gesigneerd exemplaar. Stuur een e-mail met motivatie naar info@zeilen.nl.

Jongensdroom: op een vlot de oceaan over.

◀◀ Zeewaterdouche. ◀ Ombouwde stoomketel *Seaview*.

Fons en Kee op het dek van hun zeilende fles.

Als je met zo'n vlot vaart en je bent nooit bang, dan begrijp je niet waar je mee bezig bent

Ik vervloek de hotsende bewegingen. Op het dek moeten we ons vastklampen en blijven we kletsnat. In de stuurhut smak je tegen de wand op en doen je armen pijn van het sturen. Ik heb heimwee naar het vlot waar alles open en ruim was. Maar ook de stoomketel haalt de overkant, en na 6 maanden hotsen en klotsen bereikt *Seaview* Barbados. Daar wordt ze op 2 kilometer diepte afgezonken; terug tegen de wind en stroming in zou niet lukken. Het afzinken wordt Oerlemans nog bijna fataal: hij zit nog binnen als het vaartuig na het openzetten van de afsluiters en het stukslaan van de patrijspoorten razendsnel begint te zinken. Net op tijd kan hij ontkomen.

In een fles de zee op

Rubbervlot, buizenvlot, stoomketel – het kan nog gekker. In 1985 doet Oerlemans het idee op om in een fles de oceaan over te steken, oorspronkelijk met een gemotoriseerde recordpoging op draagvleugels, later als zeilend vaartuig. Na decennia van ontwerpen, prototypes, aan- en afhakende sponsors en wijzigende plannen, steekt hij in 2005 van wal in zijn dwars en vierkant getuigde *Message in a Bottle*. Ook met dit originele schepsel wordt de overkant bereikt. De varende fles is tegenwoordig te bewonderen in Antwerpen; Oerlemans heeft haar geschonken aan de educatieve Stichting Stormkop.

Terugblik

Wat zijn de grootste moeilijkheden die hij heeft ervaren, vraag ik Oerlemans. Techniek, navigatie, gezondheid, psychologie? "Vooral de psychologische druk was zwaar: als kapitein draag je alle verantwoordelijkheid." Zijn er momenten dat hij spijt had en het idee zich opdrong: waar ben ik in hemelsnaam aan begonnen? Het antwoord is kort: "Nooit." Heeft hij angst gekend? "O ja, dat gebeurde wel. Als je met zo'n vlot vaart en je bent nooit bang, dan begrijp je niet waar je mee bezig bent." En nu? Met de respectabele leeftijd van 83 jaar zitten wilde avonturen er misschien niet meer in, opper ik voorzichtig. "Dat ik nu 83 ben, is een groot wonder. Ik had niet gedacht dat ik dat ooit zou halen. Nieuwe avonturen? Ik zou best willen. Momenteel ben ik aan het schrijven en een film aan het monteren." Als ik ten slotte nogmaals de waarom-vraag overdenk van al die oncomfortabele en levensgevaarlijke avonturen, concludeer ik dat Oerlemans aan het eind van zijn boek een mooi antwoord geeft: *Wie zijn anker losrukt van het beminde en de materiële welvaart, verder reist en kennismaakt met barre omstandigheden waarin trouwens de meeste mensen op aarde leven, beseft pas dat leven overleven is en wat écht belangrijk is in het leven. Het doet je ogen opengaan en verrijkt je leven ontzaglijk.*

MEER AVONTUREN

Bekijk een videoportret van Fons Oerlemans en zijn avonturen op youtu.be/-CrATrR2bjQ

